

medlemsblad for

Austmarka Historielag

SOMMER 1995

Det skjer en hel del i Historielagets regi i sommer. Det er vandring, dugnad, program på Austmarkadagen, Finlandstur og medlemsfest. Les om dette side 4, 5 og 16. Vi håper at medlemmene slutter opp om arrangementene.

Også dette nummeret er på 16 sider, og enda har vi stoff liggende, som kommer i tur og orden. Hvis dere fortsatt er flinke til å skrive, vil bladet bli på 16 sider heretter.

Det er et jevnt tilsig av nye medlemmer, 10 siden jul.

De få som ikke har betalt får ny purring nå, og vi håper at kontingenten blir betalt snart.

Nr. 65

Juni 1995

NYTT FRA LAGET

Årsmøtet 1995

ble holdt på Austbo og samlet 33 medlemmer. Årsmøtesakene gikk greit unna, og beretning og regnskap ble enstemmig vedtatt. Årsmøtet godkjente også budsjett og arbeidsprogram for kommende år, som står å lese annet sted i bladet.

Valgene gikk raskt unna etter godt forarbeid av valgkomiteen. Resultatet ble gjenvalg med unntak av at John Haget ble nytt varamedlem til styret etter Liv Solbergseter. Det ble dessuten opprettet ny undergruppe for slektsforskning.

Årsmøtet uttrykte ønske om at varamedlemmene i større grad ble innkalt til styremøtene, og at undergruppene avlegger årsrapport.

Utfallet av valgene ble slik (funksjonstid i parentes):

Leder Oddvar Jakobsen (1 år), nestleder Arve Haugen(2) kasserer Wenche Lønhøiden (2 år), sekretær Åge Sørmoen (1 år), styremedlemmer Syver Gylterud (2 år), Ragnhild Skullerud (1 år), Roger Linna (1 år). De neste er valgt for 1 år: Varamedl. til styret: Tor Eivind Pramm, Leif Hauger, John Haget.

Gruppe for faste minnesmerker: Syver Gylterud, Arve Haugen, Arne Lunderbye, Albin Skoglund, Trygve Nilsen.

Gruppe for intervjuer, bilder: Oddvar Jakobsen, Åge Sørmoen, Finn Åberg.

Gruppe for klær, innbo: Roger Linna, Ragnhild Skullerud, Haldis Larsmon.

Gruppe for Finnskogleden: Kjell Finbråten, Kjell Sørmoen.

Gruppe for slektsgranskning: Aud Dybing, Rolf Amundsen Revisorer: Bjørn Skullerud, Erik Hauger.

Valgkomite: Kjell Sørmoen(1 år), Per Skoglund (2 år), Bergljot Sjøviken (3 år).

Årsmøtet hadde besøk av Sverre Holm som til nå har vært prosjektleder for utmarkslaga i Kongsvinger. Han kåserte om landskapsvern og viste lysbilder. For historielaget var det en nyttig påminnelse at

det er viktig bevaringsarbeid å ta vare på både vegetasjon og spor etter menneskers virksomhet i landskapet.

Nytt av året var å utnevne "Årets medlem" på årsmøtet. Denne hedersbetegnelsen ble tildelt Reidar Amundsen. Han har i den senere tid gjort en stor innsats ved å gi forskjellige gaver til laget og å påvirke andre til å gi. Han har dessuten tegnet ned opplysninger om plasser og funnet fram gamle dokumenter. Amundsen ble overrakt blomster og pen omtale på møtet, og fortjener virkelig å være "Årets medlem".

Utlodningen på møtet innbrakte 756 kroner. Gevinster var gitt av Ragna Olsen og Anna Støkker.

Arbeidsprogram 1995

Arrangementer/turer: Deltakelse på Austmarkadagen med leker for barna og evt. utstilling av gamle leker. Vandring - Solbergseter, Possvika, Sikåa. Tur til Finland. Sommerfest på Tunet. Dagstur.

Tunet: Ryddedugnad ute. Skaffe utebenker og bord. Sette opp 1 hus. Påbegynne innredning av smia. Videreføre restaurering av Bråta-stua.

Vernetiltak/registreringer: Merke 5 nedlagte bo-plasser. Fortsette registrering av gjenstander. Påbegynne register for gårdsnummer og bruksnummer. Arbeide for bevaring av Holmen mølle. Avfotografere ca. 50 bilder.

Andre tiltak: Utgi 4 nr av medlemsbladet, evt. utvide til 16 sider. Restaurere lokomobil. Hvis mulig tenne kølamile til høsten. Samle avisutklipp. Holde åpent hus på Tunet. Lydbåndopptak med eldre folk. Rydde Finnskogleden. Samarbeide om å bevare Lebiko.

Budsjett 1995

<u>Inntekter</u>		<u>Utgifter</u>	
Kontingent	kr 11.500	Medlemsblad	kr 6.000
Finnskogleden	" 2.300	Lokomobil	" 5.000
Utlodning, fest	" 6.000	Strøm	" 4.000
Komm. tilskudd	" 2.000	Forsikringer	" 700
Gaver	" 2.000	Materialer	" 7.000
	<u>kr 23.800</u>	Kontingent	" 300
		Gaver	" 800
			<u>kr23.800</u>

Frigjøringsjubileet

har stått sentralt i alle media og de fleste organisasjoner denne våren. Austmarka Historielag i samarbeid med Menighetsrådet har også markert begivenheten ved å delta aktivt i minnehøytidelighetene. Laget, ved Oddvar Jakobsen, bekranset minnesteinene på kirkegården og bautaeen ved Sunddammen.

På kirkegården er Gunnar Masterudlien gravlagt. Han ble arrestert som gissel og døde i tysk fangeleir ved Bardufoss i 1943. Her hviler også Lauritz Østli. Han ble tatt for å ha gjemt unna våpen. Dette kostet ham livet, han døde i Sachsenhausen i 1943.

Ved Sunddammen skjedde den mest dramatiske episoden på Austmarka under krigen da kurer Rolf Sannes ble skutt i november 1944. Hans Amundsen, som kjørte lastebilen hvor Sannes var passasjer, deltok som fanevakt under bekransningen. Tor Willy Solbergseter og Pål Bekken sto æresvakter i uniform ved bekransningene.

Kollekten i kirken innbrakte 2326 kroner som ble gitt til Historielaget med formål å ta vare på krigsminner.

Vandring søndag 11. juni

Årets vandring går til Solbergsetra, Marskjula, Possvika og Sikåa søndag 11. juni kl. 11.00. Buss går fra Samvirkelaget kl. 10.30. Ta med niste.

Dugnad på Tunet 10. juni.

Laget hadde ryddedugnad på Tunet lørdag 6. mai med 19 frammøtte. Vi fikk gjort mye opprydding, men det gjenstår ennå en god del. Lørdag 10. juni kl 9.00 ber vi medlemmene komme og gjøre en ny innsats. Utstyr vi trenger er: traktor og henger, rive, øks, trillebår, ryddesag, motorsag, spade, vaskeklut og bøtte. Ta med niste. Velkommen til nyttig arbeid og sosialt samvær!

Austmarkadagen

Arrangementet starter om formiddagen lørdag 17.juni med aktiviteter på Tunet i historielagets regi. Tema blir Barneleker. Barna skal få utfolde seg i gamle, kanskje bortglemte leker, og de får servert eggedosis. De voksne får kjøpt kaffe og noe å bite i. Inne i Bråastua vil vi holde utstilling av gammelt leketøy.

Men da er vi avhengig av at våre medlemmer hjelper til og låner ut leketøy. Se etter i kjeller, loft eller uthus om du har noe som kan stilles ut. Gi beskjed til noen i styret om gjenstander, eller kom med dem til Tunet lørdag 10, juni kl 9 - 13.

Finlandsturen

Det har meldt seg tilstrekkelig mange til at turen blir arrangert 17. - 23. juli. Men det er ledige plasser. Hvis du fortsatt går med tanker om å melde deg på, så benytt sjansen snarest og ring Åge, tlf.62 82 81 47 eller Oddvar tlf. 62 82 82 46.

Vi viser til omtale av turen i mars-nummeret.

Gaver til laget

Rolf Utgård: Mugge. Eivind Raassum: Kjøkkenbenk. Arbeidskontoret (v/Haugen): To arkivskap. Arne Lunderbye: Ringpermer, kalender fra 1946, to leirfat og "beger" av jern. Jens Øverby: Vaffeljern. Svein Østli: Så-stang. Mona og Jon Martin Øverby: Bøker. Nelly Korseth: Bibel. Reidar Amundsen: Bibel, skøyter, kornsold. Inger Lise Torp: Takstein.

Nye medlemmer

Olav Velta, Kongsvinger, Elisabeth Børrud, Magnor, Karen Husmo, Austmarka, Egil Øverby, Austmarka, Asbjørn Stensrud, Oslo, Hildegun Gylterud, Oslo, Rolf Økstad, Tore Strand, Hjørdis Fagernes, Unni Lia, alle Austmarka.

SKOGENS VEL 50 ÅR

Skogens vel ble stiftet 3 mnd etter frigjøringen i 1945. 5 års okkupasjon var over, nå skulle landet bygges opp igjen. Optimismen og fremtidstroen var sterk; og mange vel-foreninger så dagens lys rundt om i landet.

Men "vel"-bevegelsen er mye eldre enn som så. Allerede i 1811 fikk vi "Selskabet for Oslo Byes Vel", og andre byer fulgte etter, Kongsvinger fikk sitt "Selskab" i 1885. Det var andre forhold på den tiden, disse Selskabene arbeidet stort sett med saker som Teknisk Etat i kommunene tar seg av nå.

Vel-foreninger i dagens betydning fikk vi utover i mellomkrigstida, og bevegelsen skjøt altså fart etter krigen. I dag er det 24 slike lag i vår kommune, 5 av disse er på Austmarka. Kongsvinger Storvel er en paraplyorganisasjon som prøver å koordinere en del av aktivitetene. Men stort sett arbeider hvert lag mest og best innenfor sitt eget lokale område.

Starten

"År 1945, den 15. august ble det på "Skogheim" holdt konstituerende møte i et kvinnelag for kretsene her øst ved Varalden. Laget skal ha som formål å støtte opp om tiltak som er til beste for disse kretsene, i første rekke badstue, eller hjelpe de enkelte mennesker, som må komme i den stilling at de trenger økonomisk stønad. Det ble derfor gjort vedtak om å kalle laget "Skogens vel."

Laget skal arbeide i møter som blir å holde på omgang hos de enkelte medlemmer og ved utlodning på møtene eller ved fester og basarer samle midler til å fremme lagets formål. Den som har møtene plikter

å gi en ting til utlodning og servere kaffe til medlemmenes medbrakte mat.

Til formann ble valgt Benny Torp, nestformann Marry Fjeld, kasserer Hanna Torp, sekretær Frida Gaard, styremedlemmer Ingeborg Varildbakken, Anna Bekken og Dagny Aaserudseter. Til revisorer ble valgt Thorvald Thorp og Paul Varildbakken.

Det ble besluttet at funksjonstida skulle være ut året 1945, da nye valg skal skje på lagets årsmøte. Kontingenten ble satt til kr. 0,50 for denne tida, og sia kr. 0,50 for året."

Slik begynner møteboka, og vi legger merke til at det står "kvinnelag", og medlemslista for 1945 viser at 19 kvinner er med. Men allerede i -46 er mennene kommet med. Det er likevel interessant å legge merke til at i styret har det bestandig vært kvinneflertall, og samtlige formenn (fra 1990 ledere) har vært kvinner.

Så arbeider laget jevnt og trutt etterplanen. Det er stort sett medlemsmøte hver måned, og på trekningene kommer det inn 15-20 kr. Men allerede i sept -45 dras det i gang en basar som går over 3 ganger utover høsten, den gir en inntekt på over 1200 kr, en meget pen sum på den tiden.

I en rekke år framover er det stor aktivitet med danser, basarer, maskerade, skirenn osv, alt gir gode inntekter. Omsetningen ligger på ca 2000 kr pr år. Men på slutten av 50-tallet synker aktiviteten, og laget går inn i en dvale fra 1962, uten at laget blir oppløst. Møteboka som er tilgjengelig slutter i 1858, men kassaboka forteller om virksomhet til 1962.

Formenn 1945-58 har vært:

Benny Torp Aaberg (1945-46-55), Frida Gård(1947), Hanna Torp(1948), Ingeborg Varildbakken(1949-50), Margit Holthe(1951-58), Ester Finbråten(1952), Dagny Åserudseter(1953-56-57), Gullborg Berg(1954).

"Nye Skogens Vel"

Den 12. sept. 1982 var det møte på Varald Samfunns-
hus "for å prøve å friske opp igjen Skogens Vel,
f.eks. å få gjort i stand skiløype om vinteren og
muligens rydde opp en badeplass, og ellers arbeide
for saker som kommer Skogens befolkning til gode.
Følgende styre ble valgt: Formann Mona Lindberg,
sekretær Pål Bekken, kasserer Tove Eriksen, styre-
medl. Gunnhild Strandseter og Ove Sørлие, revisorer
Per Varildbakken og Morten Vikertorpet".

Årskontingenten ble satt til 20 kr, og medlemsmøtene
skulle holdes på Samfunns huset. Den gamle skikken
med møter hos medlemmene ble altså forlatt. Nå ble
laget ledet av styret, som holdt regelmessige møter.

Ser vi på inntektskildene, er de stort sett som før.
Det er basarer, fester, pilkekonkurranse, noe til-
skudd fra kommunen, og beløpene er selvsagt større
nå, omsetningen ligger mellom 15 og 25 tusen pr. år.

Ledere siden 1982 har vært: Mona Lindberg (1982 til
1986), Elisabeth Lindberget (1987-88), Tove Åserud-
seter Eriksen (1989-95). Resten av styret i 1995
er Mona Lindberg, Hanne Brith Strandseter, Morten
Vikertorpet, Anita Bjørndal, Else Bekken, Inger
Lise Torp, Mona Vikertorpet.

Hva har laget utrettet?

En kan spørre etter de rent konkrete resultatene,
og en kan også spørre om lagsbøkene kan fortelle
noe om samfunnsutviklingen gjennom 50 etterkrigsår.

En del av bevilgningene de første årene etter krigen
var hjelp til de som ekstra trangt i det. Trygde-
systemet var ikke så godt utbygd, og de 50 eller
100 kronene mange fikk kom nok godt med. Sykdom og
uhell kunne også skape pengevansker, Skogens vel
støttet med kontanter, ved å ha øremerkede basarer,
innsamlingslister, og ved gaver. Disse gavene kunne
være skinker, golfjakker, strømper, forklær, ragg-
sokker, flanell osv. Denne typen gaver ble helst
gitt som julegaver. Men også ungdommen kunne få
støtte, f.eks. til skolegang. Det kostet å komme
å komme seg ut på skole, da som nå, og mange fikk
50 kr som hjelp. Jeg har ikke nevnt noen navn i

dette avsnittet, men tillater meg å fortelle at
det vakte spesielle minner hos meg da jeg fant mitt
eget navn sammen med tre andre, vi fikk 50 kr hver.
Jeg kan bevitne at det var kjærkomment!

Også større prosjekter ble støttet. Det ble avsatt
penger til Varald Bad og Varald Elektriske Andels-
lag. Som kjent ble ikke disse tiltakene noe av.
Frihetsgaven fikk 25 kr, og Europahjelpen 100 kr,
den siste med ønskeplaten Livet i Finnskogarna!
Dette var innsamlinger med tanke på å avhjelpe
etterkrignoden. Varald Samfunns hus ble bygget på
midten av 50-årene, og Skogens vel kjøpte aksjer
i flere omganger for et par tusen kroner.

Av kursvirksomhet har jeg bare funnet ett eksempel:
et 2 dagers smørbrødkurs i Holmby skole i 1955,
lærer var Gunda Holmby. Det fortelles at kurset
kostet 197 kr, og at det var meget vellykket.

Som nevnt sluttet virksomheten i 1962, og i 1967
ble resten av pengene i kassa gitt til Samfunns-
huset. Det fantes også en bankbok, den var start-
kapital da laget kom i gang igjen.

En ny generasjon overtar.

Det er blitt en annen tid på 80 og 90-tallet. Kassa-
boka har 3-4 ganger så mange posteringer. Penge-
strømmen blir større, det skyldes ikke bare penge-
verdien. Et medlemsmøte på 50-tallet var en post i
regnskapet: innkommet 20 kr. Nå kjøpes det inn og
selges ut igjen så mye mer. Vi aner litt av over-
gangen til pengesamfunnet.

Personlig økonomisk hjelp er det lite av nå, en
forstår at trygdesystemet er utbygd. Stipend til
skoleungdom finner vi fortsatt. Det foregår en del
kursvirksomhet: dansekurs, hobbykveld, treskjærer-
og neverkurs. Neverfletting er en kunst som mange
innpå Skogen behersker.

Av større oppgaver for Vel'et i de siste årene må
først nevnes badeplassen. Laget har brukt mye av
sine resurser her, både i form av penger og
dugnadsinnsats, og årlig vedlikehold. Før det ble
innført tvungen renovasjon, ble det organisert en

ordning med søppelcontainer. Store økonomiske bidrag er gitt til Austbo og Varald Samfunnshus. Trygghetsalarm er innkjøpt for utlån, skiløyper er oppkjørt, oppslagstavler er satt opp, for å nevne noe av det som Vel'et har arbeidet med.

Når en på denne måten ser på aktivitetene i Skogens Vel gjennom disse 50 årene, ser en at svært mye godt arbeid er gjort, som er helt i tråd med formålsparagrafene. Dette er den gamle dugnadstanken som er satt i system og tilpasset moderne tid.

Alle deler av Austmarka har sitt Vel. Det har vært noe samarbeid, kanskje det kunne utvikles videre? Også andre lag arbeider for bygdas beste på ulike områder. Et samarbeid både praktisk og økonomisk kunne nok noen ganger gi gode resultater.

Finn Åberg

BRYLLUPET I KROKÅSEN

Jeg vil prøve å skrive ned en fortelling om Annikka og Jon da de giftet seg. Krokåsen er et bruk på Østgårdskogen like ved svenskegrensen, opparbeidet av Annikka og Jon og nedlagt etter deres død.

Historien ble meg fortalt av Henrik Gran fredsvåren 1945 da jeg med flere lå vakt på telefonsentralen på Gran. Henrik spilte enrader, og døtrene Karen og Ragnhild spilte gitar. Viktor Vestby sang om "Den tjukkeste kjæring og feitesten hest, men hon skulle seja var skåpet skulle stå", så vi hadde det morsomt.

Da fortalte Henrik Gran at han og Ole Kolbjørnsrud (Søstun) spilte i bryllupet til Annikka og Jon da de giftet seg. De gikk foran bruddefølget fra Austmarka kirke til Krokåsen og spilte hele veien. Framme i Krokåsen var det dans på låven. Der var det lagt opp en stor smørrull på et bord midt på golvet, og da danserne danset forbi bet de en bit av smørrullen. Det ble ulike merker i den, alle hadde ikke like tenner, noen kanskje to og tre, og noen brukte snus og tyggetobakk.

Utpå natta ble det slutt på brennevinet, men da tok mor til Annikka neversekken og gikk og kom tilbake med sekken full med flasker med brennevin. Men da hadde det kommet så mange tittere, så festen ble flyttet inn i bolighuset.

Slik fortalte Henrik Gran meg om bryllupet i Krokåsen. Fortellingen ble fortalt 8. mai 1945.

Rune Skoglund

"DET GJELDER KONGEN OG FEDRELANDET"

Med disse ordene begynte en ny tid i krigen for mange på Austmarka.

Det var i skuronna 1941. Mor og far var opptatt ute på jordet da en utslitt kar kastet seg overende på bakken. Det var hans ord jeg begynte med. Han fortalte så at han hadde gått skogleies fra Lekvatnet, dit han kom med buss fra Torsby. Han "lånte" en båt ved Larbekkvelta og rodde over Varaldsjøen. Odd Nilsen var navnet. Utslitt som han var, måtte han ha hjelp, så han tok en sjanse og fortalte at han kom fra Stockholm og var på veg til Oslo. Det ble råd med mat og ei seng til dagen etter da far hjalp ham avsted og la opp ei rute til Kongsvinger.

Jeg vet ikke om det ble lovet videre hjelp eller ikke, men det gikk ikke mange dagene før flere dukket opp. Det kunne være en kurér som hadde med seg en eller to som måtte hjelpes til Sverige. Jeg husker en natt det overnattet fire stk. på veg til Sverige, bl.a. nylig avdøde Knut Haugland. Slik fortsatte det utover høsten, stadig nye folk. Far hadde mange turer i snøhaugen over grensen der det måtte gåes rundt toll og militærvakter. Påstigning av Arvikabussen var gjerne sør ved Jorsland.

På denne tiden var det ikke våpentransporter, som senere, men penger i pakker ble gjerne oppbevart i høyet i låven til neste morgen. De fleste har vel lest boka av Gunnar Sønsteby: Nr 24. Han

forteller i denne om en gang han overnattet heime. Han gikk i fjøset og ville bytte sin pene vindjakke med mors fjøsjakke, han kunne jo være krøtterhandler! Dette viste seg å være lurt, for han gikk feil og måtte, for å nå bussen, gå vegen ned til Mitandersfors. Med noen aviser under armen passerte han vakta med et hei og gikk inn bakerst i bussen. Der fikk han lov å sitte alene med fjøslukta si. Senere hen fikk han sin rute over Tomta hos Skoglunds.

Dette kunne vanskelig fortsette over tid. En dag blir en kurør arrestert på gata i Oslo, og tyskerne finner en lapp på ham med navnet heime. Så 7. jan. blir far arrestert og ført bort, Kongsvinger, Bredtvedt og så til enecelle på Akershus hvor han ble i to år.

Det ble plassert to grensepolititi for å ta seg av evt. "fiender", men lykken sto oss bi, og kvelden kom Alf Gunnarsbråten og spurte om hest til vedkjøring. Mor gikk etter ham ut og ba ham stå vakt ved vegen til det kom "fremmede". Allerede første kvelden kom det to fra Sverige. De ble stoppet og fortalt situasjonen hvoretter Alf fulgte til Hagan der Lilly og Ole tok vel imot dem for natta.

Etter at grensepolitiet var reist kom det en kveld to stk. fra Sverige. Mor ba meg, da hun ikke huse flere, følge gutta over skogen til Johnsbøen i Karterudseter. Dermed begynte en ny rute å ta form, noe vi har lest om tidligere i medlemsbladet. Far fikk være heime til aug. 1944. En natt kom Thora Hauge Olsen på sykkel fra Kongsvinger. Heimefronten hadde fått snappet opp at det var arrestordre på både mor og far. Takket være henne kom vi oss over til Sverige og ble der til juni 1945.

Birger Westbye

DOKTORGRAD PÅ FINSKE STEDSNAVNER

Som de fleste vel har lest i Glåmdalen, forsvarte Tuula Eskeland sin avhandling 6. mai. Jeg var til stede da førsteopponenten gjorde sitt beste for å finne svakheter i arbeidet. Så vidt jeg kunne forstå,

var det nærmest småting som ble trukket fram, og Tuula hadde greie svar på de kritiske bemerkningene. Her kan en bruke det gamle uttrykket at hun forsvarte sin avhandling med glans. Det var en fin opplevelse å høre kjente navn på Varaldskogen bli diskutert i Universitetets gamle festsal.

Fra før har vi Kari Jacobsens magistergradsavhandling om hus på Finnskogen. Med Tuula Eskelands doktoravhandling er nå to viktige områder av finnekulturen vitenskapelig behandlet, og det er bra, for det er både sagt og skrevet mye rart om Finnskogen. Vi får håpe det kommer flere avhandlinger, slik at vi amatører har noe skikkelig å holde oss til.

Mange i vårt distrikt kjenner Tuula, og vet at hun i 25 år har vært en trofast gjest på Finnskogen, både på svensk og norsk side. Vi gratulerer, og ber henne komme med folkeutgaven av avhandlingen så snart som mulig!

F.Å.

DAMBYGGING OG POESI VED MØKEREN I 1920

I 1920, da Brødbølfoss Elektrisitetsverk skulle bli til virkelighet, måtte det også bygges reguleringsdammer oppover Austmarkavassdraget.

En av disse var Solbergdammen, også kalt Møkerendammen, som ligger i søndre ende av Møkeren, i overgangen til Solberg-åa.

Under byggeperioden var det mange rallare med, norske som svenske. Dette var fagfolk som kunne sine ting. De fôr fra anlegg til anlegg og hadde stor yrkeserfaring. Redskapen den gangen var feisel og minebor, spade, spett og trillebår.

En svensk rallare, från Dalarna, som jobbet ved anlegget på dammen i 1920, måtte også ha poetiske årer. Han skrev diktet "Vid Møkeren" her. For- og etternavnet hans er på en finurlig måte flettet inn i diktet.

Det kan være på sin plass å ta med litt teknisk historie om dammen. Den er bygget som kombinasjonsdam d.v.s. regulerings/fløtingsdam. Den er en såkalt luke- og nåledam med 183 nåler. I en prosjektrapport fra 1991 som gjelder "Fløtningsinnretninger i Hedmark" heter det slik i rapporten:

"Lenger sør i fylket finner vi viktige kombinasjonsdammer i vassdrag på Austmarka i Kongsvinger som går til Sverige. Solbergdammen, Brødbøldammen og Varalddammen brukes alle i dag i kraftproduksjonssammenheng (HEAS). Vi vil spesielt fremheve Solbergdammen (Møkerendammen) som er den eneste rene nåledam vi har registrert i bruk i fylket. Vatnet demmes opp av 183 nåler, og ved fløtingen tok man da vekk et antall av disse. Den har en sentral og fin beliggenhet og er en pedagogisk viktig dam".

Ja, så kan austmarkingene være stolte av å ha Hedmarks eneste rene nåledam. Solbergdammen fyller forøvrig 75 år i 1995. Kanskje det kunne være på sin plass for et eller annet lag å markere dette?

Vid Mökeren.

Sjön ligger lugn och ej ett löv sig rör,
i morgonstund blott motorns surrjaghör,
och vill du veta, jo i Norges land,
vid Solbergsån vid Möker'ns södrastrand.

Vad skall där bli? så frågar nog en var,
som ej där varit nu de sista dar,
jo där en damm skall byggas nu i år,
om den blir färdig, ja vi se det får.

Emedan tiden synes mig så lång,
jag dessa rader skriver ned i sång,
vid midnattstimme i septembarnatt,
med marken vit, och månen lyser matt.

Nu är det kalt och marken er betäckt,
av rinfrost vit, det käns ej vindfläkt,
och löven börjat gulna alla re'n,
och falla sakta ned till marken se'n.

Blott tvänne mån'ar vi arbetat än,
men det blir mera här min lilla vän,
innan den dammen klar og färdig står,
vår juledram vi säkert dricka får.

Jag önskar mig ibland de gamla dar
tillbaks igen, då jag i hemmet var,
ja, jag är född i Dalarna, altväl,
så jag är mas till liv och kropp och själ.

Syver Gylderud

Östern purpur nu av solens sken,
den kommer bakom berget klar och ren,
och blickar vänligt uti morgon kall,
min kalla kind den nu nog smeka skall.

Re'n solen skiner uppå fästet blå,
och sänder strålar ned i Solbergså,
de leka lättjefullt i älvens brus,
och tumlar om liksom i ett rus.

Kanske jag skulle tala om för Er,
hur det arbetas här med berg och sten,
här borras, skjutes hela dagen lång,
man hörer skratt och hammarslag och sång.

Men kanske det med tiden bliver damm,
fast det går långsamt här at komma fram,
ty berget här är hårdt som diamant,
ej länge går et borrh det är då sant.

Alena varge, varge morgon är jag här,
och pumpar vatten så att tomt det är,
till klocken sju då jobben börjas skall,
med borrh og fjäsel och så knall på knall.

Nu slutar jag, det kanske lyster Er,
at veta vem som skrivit dette ner,
i varge vers den första bokstaven,
helt visst skall bilda namnet uppå den.

Indlands-
posten
9/10 1920

SANN HISTORIE FRA GAMLE DAGER

De gamle gubba innpå skogen var kjent for å være tidlig oppe om mårran, og spesielt nordasjøinga (folk som bodde nord for Møkeren). Her var det en gubbe som skulle til Vinger for å handle. Dette var like føre jul, han la seg særskilt tidlig denne dagen, for å stå tidlig opp neste morgen og begi seg til fots på den lange Vingersveien. Da han kom til Fransbråten så han at det lyste på kjøkkenet. Han syntes det var rart at de var oppe så tidlig, men han bestemte seg for å gå inn for å kjøpe seg en kopp kaffe. Fransbråten var på den tiden hvilested for veifarende. Gubben kom inn, hilste og ga til kjenne sin beundring over at alle var oppe så tidlig på morran. "Nei tidlig", sa Fransmann, "vi har ikke lagt oss enda vi, klokka er bare litt over ti". Hvordan det gikk siden forteller ikke historien noe om.

Jeg vil også fortelle om en gubbe innpå skogen her som jeg kaller Anders. Han var veldig flink så han greide det meste selv, men han var veldig gjerrig. Det fortelles at kona hans var så uheldig at hun brente opp den ene skoen sin. Siden måtte kjerringa gå med en ny og en gammel sko resten av livet.

Anders kjørte tømmer om vinteren, utpå våren var det mye snø og hard skare slik at det var uråd for hesten å gå snøen. Anders var ikke hjelpeløs, han lagde seg en skikjelke som han lunnet tømmeret med. Han dro da kjelken selv, men et sted var det en veldig bratt bakke, da måtte han slippe lasset slik at det fikk gå som det ville. Da stod gubben oppå bakken og fulgte nøye med. Skaren hadde blitt svakere utover dagen, og kjelken skar ned med ene meien. Da ble også gubben skakkere og skakkere, og da tømmerlasset til slutt veltet, så falt også gubben over ende der han stod oppe på bakken.

Ottar Hammer

SOMMERFEST I HISTORIELAGET

Vi snekrer nå sammen til en sommerfest for medlemmene i Historielaget

lørdag 12. august kl 18.00 i Bergkollen.

Vi starter opp med grilling. Det blir satt opp flerstore griller, og alle tar med seg sin egen grillmat og bestikk, så holder laget papptallerkener og krus, loff, lomper, salat, smør, krydder, dressing m.m. Det blir gratis mineralvann eller øl til maten. Sterkere saker medbringes selv.

Etterpå svinger vi oss til tonene fra Henry Engmarks orkester i Bergkollen.

Prisen blir 100 kr per person.

Antrekket kan være gamle klær, fritidsklær e.l.

Påmelding innen 2. august til

Noomi Fjeld, tlf. 62 82 84 92 eller

Wenche Lønhøiden, tlf. 62 82 83 85

62 82 84 90 (jobb)

Så ta med masse godt humør og møt opp, ta gjerne med et vennepar.

P.S. Det kommer innbydelse i posten til alle medlemmene utpå sommeren.

Utgiver: Austmarka Historielag

Redaksjon og ekspedisjon:
Finn Åberg
Meltzersgt. 3
0257 Oslo
Tlf. 22 44 54 52

Medlemskap koster 50 kr. året.
Betales til
Austmarka Historielag
2224 Austmarka
Postgiro 0814 3552056